

Борох Оксана Олександрівна,

студентка факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА ВІДЧУЖЕННЯ У ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Більшість людей у сучасному світі практично ніколи не залишаються зовсім самі, вони завжди з іншими. Але, з іншого боку, належність до спільноти і наявність зв'язків не передбачають причетності, взаємного споріднення, стабільності і довготривалості особистісних відносин. Це протиріччя породжує для людини ситуацію тотальної самотності, яка по-різному проявлена на емпіричному і трансцендентальному рівні. Опиняючись щохвилини у бурхливому інформаційному потоці, людина постає перед необхідністю постійно змінюватися і вибирати, щоб не відстати від мінливої дійсності. Ця динамічність призводить до втрати сприйняття себе як цілісної особистості.

Одним із ключових категорій у філософії та психології є поняття «відчуження». Складність сенсу категорії «відчуження» пов'язана з тим, що цей термін охоплює різні явища людського буття. У самому загальному визначенні, відчуження – це крайня форма соціального переродження людини, втрата ним своєї родової сутності [1, с. 20].

Відчуження як окремий феномен, вартий особливої уваги, з'явилося у трансцендентальній філософії у І. Фіхте, який розумів його як неминучий процес, завдяки якому «Я» досягає своєї сутності. І. Кант розглядав відчуження в гносеологічному аспекті, визнаючи, що реальність безвідносно до її пізнання, є «річчю в собі». Зовнішній, штучний, створений людиною світ протистоїть їй як продукт відчуження творчості її власної діяльності. Відчуження, за І. Кантом, долається єдністю творчої діяльності та пізнання. Гегель також розглядав проблему відчуження, вводячи це поняття як

філософський термін, як неминучий «перехідний щабель по діалектичному шляху «Духу до себе» [3, с.81]. Л. Фейєрбах проблеми відчуження розглядає у сферу релігії. Людина – суб'єкт відчуження. Людина відчужує свою сутність в релігії. Подолання відчуження – це усвідомлення на більш високому соціокультурному рівні неспроможності відчуження людської сутності, втілення її в Богові [3].

Проблемою відчуження людини у різний час займалися Г. С. Батищев, В. С. Біблер, Г. Гегель, Т. Гоббс, Е. В. Ільєнков, Ж.-Ж. Руссо, Ж. П. Сартр та ін. Велику увагу вони приділили категоріальному аналізу поняття відчуження, проблемі генези відчуження, а також опису та аналізу наслідків цього явища для суспільства та індивіда. Водночас ця проблема одержала певне відображення у психолого-педагогічній літературі. До неї зверталися Є. В. Бондаревська, А. О. Вербицький, Т. Д. Дубовицька, М. Г. Зотов, І. О. Колесникова, С. В. Кульневич, Ю. В. Сенько, В. В. Сериков, В. О. Сластенін, Є. М. Шиянов та ін.

У психологічному вимірі під відчуженням розуміється процес і результат зміни діяльності і життєдіяльності особистості, що приводить її до самотності і відокремленості, відкидання іншими людьми і суспільством, трансформації свого «Я» і особистісного сенсу [4].

Відчуженість може розглядатися як стан, що виникає в результаті відчуження особистості та характеризується замкнутістю, конформністю, відчаєм, озлобленістю, асоціальністю, протиставленням себе і навколишнього світу [2].

З позитивної сторони відчуження – це спосіб людського буття, джерело і засіб прогресу, спосіб пізнання, інструмент освіти і розвитку. Негативна сторона пов'язана з тим, що відчуження є глибокою екзистенціальною проблемою, якій притаманні всередині особистісний конфлікт, втрата людиною зв'язку з самим собою та іншими людьми, відрив від своєї реальної природи, неповнота і ущербність «Я» [4, с.134]

Одним з основних причинних факторів відчуження виступає те, що індивід підпорядковується владі зовнішніх впливів, сил, які чужі йому і його природі, що, в свою чергу, може викликати переживання незадоволеності, розрив між існуванням і сутністю і відчутного невідповідності суцього належному [3, с .84].

Відчуження в сучасному суспільстві, носить майже загальний характер; воно пронизує ставлення людини до своєї роботи, до споживаних їм речей, до держави, до своїх ближніх і до самого себе. Відчуження між людиною і людиною веде до втрати загальних і соціальних труднощів спілкування.

Мета дослідження – виявити специфіку відчуження в контексті самотності у чоловіків і жінок.

Для досягнення мети було використано опитувальник «Суб’єктивне відчуження» (С. Мадді в адаптації Є. Н. Осіна).

Результати дослідження форм відчуження у жінок та чоловіків за представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники форм відчуження у жінок і чоловіків ($M \pm m$)

Форма відчуження	Чоловіки	Жінки	T	p
Безсилля	30,7±10,3	40,9±14,7	2,2	0,05
Нігілізм	40,6±10,7	32,7±6,2	2,5	0,05
Авантюризм	44,8±12,7	34,2±22,2	2,4	0,05
Вегетативність	18,3±14,2	11,5±11,3	1,6	-

При аналізі результатів дослідження, представлених у таблиці 1, ми бачимо, що у групі жінок така форма відчуження, як безсилля, у жінок виражена вірогідно більше, ніж у чоловіків (відповідно 40,9±14,7 і 30,7±10,3, $t = 2,2$). Це означає, що жінки характеризуються більш вираженим відчуттям

втрати віри в свою здатність впливати на життєві ситуації, ніж чоловіки, яким властиве намагання тримати ситуацію під контролем у будь-якому разі. Отриманні данні не дозволяють говорити про те, що чоловіки характеризуються так само.

З урахуванням довірчих інтервалів показники у групі жінок можуть бути віднесені до високого рівня з нормативами тесту, тоді як у групі чоловіків – до низького. Це дозволяє вважати, що жінкам притаманним є відчуття втрати віри в свою здатність впливати на життєві ситуації на відміну від чоловіків, яким властиве намагання тримати ситуацію під контролем у будь-якому разі. Відчуття безсилля супроводжується усвідомленням важливості того, що відбувається, що підвищує тривожність, але сприяє пошуку виходу із ситуацій, який не завжди є конструктивним.

За шкалою «Веgetативність» не було встановлено відмінностей між чоловіками та жінками $18,3 \pm 14,2$ у групі чоловіків та $11,5 \pm 11,3$ у групі жінок), що говорить нам про подібність прояву апатії, яка є наслідком втрати переживання осмисленості.

Виявлено, що така форма відчуження, як нігілізм у чоловіків виражена вірогідно більше, ніж у жінок (відповідно $30,7 \pm 10,3$ і $40,9 \pm 14,7$, $t = 2,5$), що означає більшу здатність чоловіків до заняття деструктивної позиції та знаходження сенсу життя та діяльності, навіть якщо це псевдосенс.

У чоловіків також більше виражена така форма відчуження, як авантюризм ($44,8 \pm 12,7$ у групі чоловіків та $34,2 \pm 22,2$ у групі жінок, $t = 2,4$), тобто їм в більш значній мірі притаманне компульсивне твердження життєвості у екстремальних видах діяльності, що не мають спільного зі справжньою повнотою на наповненість життя. Чоловіки, переживаючи втрату сенсу повсякденного життя, намагаються подолати відчуження через гострі відчуття.

У групі жінок така форма відчуження, як безсилля, виражена вірогідно більше, ніж у чоловіків. Жінки частіше відчувають втрату віри в свою

здатність впливати на життєві ситуації, ніж чоловіки, яким властиве намагання тримати ситуацію під контролем у будь-якому разі. Така форма відчуження, як нігілізм у чоловіків виражена вірогідно більше, ніж у жінок, що означає більшу здатність чоловіків до заняття деструктивної позиції та знаходження сенсу життя та діяльності, навіть якщо це псевдосенс.

У чоловіків також більше виражена так форма відчуження, як авантюризм тобто їм в більш значній мірі притаманне компульсивне твердження життєвості у екстремальних видах діяльності, що не мають спільного зі справжньою повнотою на наповненість життя. Чоловіки, переживаючи втрату сенсу повсякденного життя, намагаються подолати відчуження через гострі відчуття. Вірогідні відмінності було виявлено у показниках відчуження від суспільства, яке у жінок достовірно вище, ніж у чоловіків. Суттєвими є також відмінності у відчуженні в особистісних стосунках. Загальний рівень відчуження у жінок вище, ніж у чоловіків.

Таким чином, відчуження є універсальною категорією, притаманною людському суспільству на кожному етапі його історичного розвитку, однією з найгостріших загальнолюдських проблем, що має специфічні причини і форми свого існування.

Список бібліографічних посилань

1. Абсава Н. Д. К вопросу об отчуждении и некоторых его формах // *Отчуждение человека в перспективе глобализации мира: сб. статей* / СПб.: Петрополис, 2001. С. 204–222.

2. Екимчик О. А., Крюкова Т. Л. Феноменология совладания с одиночеством в романтических отношениях. *Вестник Костромского государственного университета*. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. 2014. №4. С.51-57.

3. Иванова Е. В. К вопросу понимания феномена «ОТЧУЖДЕНИЕ» в отечественной и зарубежной психологической науке. *Молодой ученый*:

вызовы и перспективы.: сб. ст. по материалам XXVI междунар. заочной науч.-практ. конф. – № 1 (26). М., Изд.«Интернаука», 2017. С. 79 – 83.

4. Лукьянова У. А. Отчуждение как предпосылка асоциального поведения в подростковой среде */Роль и значение современной науки и техники для развития общества:* сборник статей Международной научно-практической конференции (28 апреля 2017 г., г. Екатеринбург). В 3 ч. Ч.2. Уфа: МЦИИ ОМЕГА САЙНС, 2017. С.133 – 136.

Науковий керівник: Шиліна Алла Андріївна, доцент кафедри соціології та психології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.

Британ Марія Олександрівна,

слухач магістратури факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У КОНТЕКСТІ АНТИВІТАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Умови нинішнього буття нашої країни, що характеризуються значущими соціальними змінами, складністю та швидкими темпами, змушують сучасну людину долучатися до нових соціальних ситуацій, що відсутні у її наявному досвіді, а тому відображаються у свідомості людини як ситуація невизначеності. Саме це може ставати причиною появи тривоги, невпевненості та страхів за майбутнє. Стійкість до таких стресів визначається як толерантність до невизначеності. У випадку більш критичного стану, з'являються антивітальні уявлення у вигляді відсутності цінності буття, де останнім кроком є суїцид. Більшість дослідників під антивітальністю розуміють спрямованість людини проти свого життя, що може включати пасивні міркування суб'єкта про недоречність свого життя, суїцидальні думки, суїцидальні уявлення, суїцидальні переживання та суїцидальні